

سببته النهائية حيث يجتمع المصابون بغير المصابين عن قُرْبٍ ولفترات مطوّلة. وحتى الآن، تشير الأدلّة إلى أنّه من غير المرجّح أن ينتشر كوفيد-١٩ هوائياً لمسافات طويلة. استناداً إلى ما نعرفه الآن، ينتشر كوفيد-١٩ بشكل أساسي بين المرضى الذين لديهم أعراض (بما في ذلك الأعراض الخفيفة)، ويمكن أن تحدث العدوى أيضاً قبيل ظهور الأعراض، عندما يخالط المريض الآخرين عن قُرْبٍ لفترة مطوّلة. ويمكن أيضاً لشخص لا تظهر عليه أي أعراض أبداً أن ينقل الفيروس إلى الآخرين مع ارتفاع أعداد الإصابات إلى مئات الآلاف في جميع أنحاء العالم، أصبح تفشّي وباء كورونا المستجدّ خطراً يهدد العالم أجمعاً على الرغم من عدم توفّر لقاح للوقاية من كوفيد-١٩، يمكنك اتّخاذ بعض الخطوات لتقليل خطر الإصابة به. سي منظمة الصحة العالمية ومراكز مكافحة الأمراض والوقاية منها في الولايات المتّحدة باتّباع الاحتياطات للوقاية من كوفيد ١٩. هناك العديد من النصائح التي يجب القيام بها للوقاية وتقليل احتمال الإصابة بفيروس كورونا، و: ارتداء الكمامات، غسل اليدين جيّداً بالماء والصابون لمدة لا تقلّ عن ٢٠ ثانية. بعد ذلك القيام بتنظيف وصيانة الأطعمة جيّداً على النار حتى تموت جميعه الفيروسات. واستخدام المناديل عند العطس والسعال، ثمّ رميها القمامة. وأخيراً تجنّب التواصل المباشر مع أيّ شخص تظهر عليه الأعراض السابق ذكرها العزل الذاتي إجراء مهمّ يطبقه الأشخاص الذين تظهر عليهم أعراض كوفيد-١٩ لتجنّب نقل العدوى للآخرين في المجتمع، بمن في ذلك أفراد عائلتهم. هناك الكثير من الخرافات والتضليل حول الفيروس التاجي الجديد المعروف باسم فيروس كورونا على الانترنت، بما في ذلك المعلومات المنتشرة حول كيفية انتشار داء فلدلي

Dr. Hüseyin Küçükkalay

Ocak 1932 yılında Konya merkezde mütevazı bir ailenin ilk erkek çocuğu olarak dünyaya geldi. İlk öğrenimini Konya Eski Garaj Mevki'ndeki Hakimiyeti Milliye İlkokulu'nda tamamladıktan sonra babasının onu okutmamak yönündeki sert tutumu nedeniyle okula gönderilmedi. Fakat Hüseyin Küçükkalay dönemin veli şahsiyetlerinden Hacıveyszade Mustafa Efendi'ye gizlice giderek ondan Kur'an, Arapça ve Tefsir dersleri okumaya başladı. Aynı zamanda Konya'daki Cemil Efendi'den de Arapça dersleri alıyordu. 16 Yaşına geldiği zaman dönemin Beyşehir Müftüsü Ömer Tekin Efendi'nin oğlu Cemal Tekin ile okumak amacıyla kaçak yollardan Suriye'ye kaçtı. 1848-1955 arasında önce Halep Kurnasiye Medresesi'ne, sonra da lise ayarında sayılabilecek olan Şam Ma'hed-il Ulümi-ş Şer'iyye'ye devam etti. Bu sürede Abdülvahap el-Hafız'dan fıkıh; Abdurrahman ez-Zubi'den tefsir; Şeyh Halid'den Arap dili ve edebiyatı; Şeyh Nayif el-Abbas'tan fıkıh usulü dersleri okudu. Ayrıca Şeyh Abdurrahman Ebu Tok ve Şeyh Abdülgani ed-Dakr, Hüseyin'in derslerini izlediği âlimlerden bazılarıydı. Burada gösterdiği üstün başarılar ve aldığı referans mektupları ile Bağdat Şeriat Fakültesi'ne kabul edildi. 1856-1860 arasında burada okuyan Küçükkalay et-Tefsir ve'l-Müfessirun'un yazarı Muhammed Hüseyin ez-Zehabi'den tefsir; Bedr el-Mütevelli'den fıkıh ve usul; Abdülkadir Cümevli'den bedii, beyan, maani ve aruz; Ömer Bavezir'den Arap dili ve edebiyatı okudu ve fakülteyi birinci olarak bitirdi. Tahran'da doktora yapmak istemişse de, oraya gittiğinde ehli beyt için çevresindekilerin tutumundan rahatsız olarak Türkiye'ye döndü. Konya'da bir süre büyük camilerde vaaz verdikten sonra, 1961 yılında Sarıkamış'ta askerlik görevini yaptı. 1963 yılında Konya İslam Enstitüsü'nün kuruluşunda yer alarak orada 22 yıl boyunca tefsir ve Arap edebiyatı hocalığı yaptı. 1970 yılında Abdullah ibn-i Mes'ud ve Tefsir İlmindeki Yeri isimli doktora tezi ile doktor unvanını aldı. 1985 yılında Riyad Kral Suud Üniversitesi'ne kabul edildi. Orada tefsir ve Arap edebiyatı dersleri verdi, Tefsir Bölüm başkanlığı görevini üstlendi. 1991 yılında yurda döndükten sonra Konya Selçuk Eğitim Merkezi'nde akademisyenlerin de içinde bulunduğu gruplara Arapça ve tefsir öğretmeye devam etti. 1995-96 yıllarında Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi'nin daveti üzerine İlahiyat Fakültesi'nde Yrd. Doç. Dr. olarak çalışmaya başladı. Doktora ve yüksek lisans öğrencileri yetiştirdi. 1996 yılında Konya Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Arap Dili ve Edebiyatı bölümüne geçerek orada dersler vermeye devam etti. 1997 yılında sağlığı bozulduğu için evine çekildi. Vefat edene değin ilim okumak ve öğretmek azmini hiç kaybetmedi. Hüseyin Küçükkalay 17 Ocak 1999 yılında Ramazan Ayı'nın arife günü hakkın rahmetine kavuştu. Vasiyeti üzerine, çok sevdiği hocası Hacıveyszade Mustafa Efendi'nin kabrinin yanında uygun yer olmadığı için on metre güneybatısına defnedildi. Hüseyin Küçükkalay Hoca'nın yayınlanmış kitapları, yaptığı çevirileri ve özellikle dönemin önemli mecmualarından Oku Mecmuası'nda yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.

Kur'an Dili Arapça

Hüseyin Küçükkalay

KUR'AN DİLİ ARAPÇA

Dr. Hüseyin Küçükcalay tarafından hazırlandı.

Yayın yönetmenliği ile iç sayfa ve kapak tasarımını **Muhammed Yasin Can** üstlendi.

41587 sertifika numaralı **Muarrib Yayınları** tarafından yayınlanan **33.** eserdir.
Eserin uluslararası standart kitap numarası **-ISBN-** 978-605-70592-5-3

İç baskı Yılmaz Basımevi (Mat. Ser. Nu: 27185), kapak baskısı Salkım Ofset'te gerçekleştirildi.

Arapça karakter tipi, çeşitli boyutlarda Microsoft Uighur,
Türkçe karakter tipi, çeşitli boyutlarda Berkeley LT Book.

Eserin tasarımında Adobe Photoshop ve Adobe InDesign programları kullanılmıştır.

1. Baskı, *Manevi Değerleri Koruma ve İlim Yayma Cemiyeti, 1969, Konya*

2. Baskı, Muarrib Yayınları, 1500 adet, Kasım 2021, İstanbul

©Eserin yayın hakları anlaşmalı olarak Muarrib Yayınları'na aittir.

Aziz Mahmud Hüdayi Mahallesi
Tepsi Fırını Sokak No:9/3
Üsküdar/İstanbul

muarrib.com
muarribdukkon.com
iletisim@muarrib.com

@muarrib

-facebook, twitter, instagram, youtube-

0 (850) 304 17 58

0 (530) 225 21 81 -whatsapp-

İTHAF

*Bu eser benim değil,
Allah'ın (c.c) yardımıyla
bütün sıkıntılara göğüs gererek bana tahsil imkânı sağlayan
merhum babam Mustafa ile Annem F. Küçükkalay'ındır.
Allah (c.c), onlardan ve bütün mü'minlerden râzı olsun.*

Dr. Hüseyin Küçükkalay

25.5.1969

- Kur'an Dili Arapça -

TAKDİM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Cumhuriyet tarihinde Arapçaya dair telif edilmiş en kapsamlı çalışmalardan biri olarak addedilen Merhum Hüseyin Küçükkalay Hocamızın “Kur'an Dili Arapça” isimli eserini yayınlamanın mutluluğu içerisindeyiz. Bu kıymetli eserin tarafımızca yayınlanmış olması dışında sahamızda çalışan kimseler için oldukça ehemmiyetli olan bir başvuru kaynağının yeniden basılmış olması bir başka mutluluk sebebidir.

İlk baskısı 1969'da Manevi Değerleri Koruma ve İlim Yayma Cemiyeti tarafından Konya'da yapılan eseri, yeniden dizmek suretiyle yayına hazırladık. Bizi bu kıymetli eserin yayınlanması hususunda teşvik eden ve kitabın son okumasını yapan Melih Altuntaş'a, Merhum Hocamızın varisleri adına, bize kapılarını açtığı ve sürecinden başından sonuna dek anlayışlı tutumu için Prof. Dr. Abdullah Mesud Küçükkalay'a sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Gayret bizden, tevfik Yüce Allah'tandır.

Muhammed Yasin CAN

Kasım 2021, Üsküdar

- Kur'an Dili Arapça -

KUR'AN DİLİ ARAPÇA - İÇİNDEKİLER

HATIRALAR - MEHMET SAVAŞ	15
TAKRİZ - PROF. DR. ORHAN ÇEKER	17
ÖNSÖZ	19
MUKADDİME	21
DİLİN TARİFİ	23
1 - el-İsnevi'nin (الإسنوي) tarifi	23
2 - İbnü'l-Hacib'in (ابن الحاجب) tarifi	24
3 - İbnü Cinni'nin (ابن جني) tarifi	24
GENEL DİLBİLİMİNİN İHTİVA ETTİĞİ BAZI KONULAR	28
1 - Dillerin hayatı	28
2 - Dillerin temel bilimi	29
3 - Ses bilimi (Phonetique - Phonetic)	29
4 - Mânâbilim (Sémantique - Semantics)	29
5 - Etimoloji (Etymologie - Etymology)	30
6 - Filoloji (Philologie - Philology)	30
BİRİNCİ BÖLÜM	33
DİLLERİN DOĞUŞU	35
A. İSLÂM DÜNYASINDA	35
1 - Genel Görüşler	35
2 - Bazı İslâm Alimlerinin görüşü	42
B. HRİSTİYAN DÜNYASINDA	45
1 - Yeni Çağ Görüşleri	46
2 - Son Çağ Görüşleri	48
C. KELİMELERİN MÂNALAR MÜVÂCEHESİNDEKİ VAZ'I	50
D. ANA DİL	53
İSLÂM-ARAP ÂLEMİNDE VE BATIDA DİL ÇALIŞMALARI	55
A. İSLÂM ÂLEMİNDE	55
1 - Nahiv ve Sarf	55

İÇİNDEKİLER

2 - İlmü'l-Belâğa	56
3 - İlmü'l-Kırâe	56
4 - İlmü'l-Lüğa	61
B. BATIDA	65
İKİNCİ BÖLÜM	67
DİL GRUPLARI	69
A. HİNT-AVRUPA DİLLERİ	70
B. HÂMÎ - SAMÎ DİLLERİ	71
1 - Hâmî dilleri	71
2 - Sâmî dilleri	71
C. URAL - ALTAY (TURAN) DİLLERİ	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	73
SÂMÎ KAVİMLER VE ARAP DİLİ	75
A - SÂMİLERİN YAŞADIKLARI YERLER	75
B. HAYATLARINA TOPLU BİR BAKIŞ	76
C. SÂMİLERİN DİLLERİNE TOPLU BİR BAKIŞ	77
1 - Sâmî diller üzerinde yapılan çalışmalar	77
2 - En eski Sâmî dili	78
3 - Sâmî dillerin hususiyetleri, birleştikleri ve ayrıldıkları noktalar	78
4 - Sâmî dilleri ve Hint-Avrupa bölüğü	81
ARAP DİLİ	82
A. ARAP DİLİNİN KISA TARİHÇESİ	82
1 - Zamirler	87
2 - Fiiler	89
3 - İsimler	90
B. (ع , ر , ب) MADDESİ HAKKINDA	91
C. NİÇİN ARAP İSMİNİ ALDILAR?	96
D. ESKİ VE YENİ ARAPLAR	96
E. CÂHİLİYYE DEVRİ HAYATINA TOPLU BİR BAKIŞ	102

1 - Din ve inançları	102
3 - Siyâsî durumları	106
4 - Kültür durumları	107
5 - İktisadî durumları	107
F. ARAP DİLİNİN GENİŞLİĞİ	109
G. ARAP DİLİ VE MUSİKİ	116
H. ARAP DİLİNİN KISIMLARI ve EN ESKİ KAYNAKLARI	121
İ. ARAP DİLİNDE HATALI KONUŞMALARIN DOĞUŞU	124
J. (ان هذان لساحران) ÂYET-İ KERİMESİ HARKINDA	135
K. KUR'ÂN, HADİS ve İSLÂMİYETİN ARAP DİLİ ÜZERİNDEKİ TESİRİ	140
1 - Kur'ân-ı Kerim	141
2 - Hadisi Şerifler	143
3 - Genel olarak İslâmiyetin tesiri	144
L. ARAP DİLİNDE LEHÇELER	147
M. KUR'AN-I KERİM'İN YEDİ HARF ÜZERİNE NÜZÛLU	153
1 - Bazı hükümlerin vuzuha kavuşması	155
2 - Bu harfler vasıtasıyla bazı yeni hükümler ortaya çıkar	155
3 - Bazı mübhem mânâlar, daha çok vuzuha kavuşurlar	155
4 - Bir kısım kelimelerin mânalarının beyân ve izâhı	156
N. ARAP DİLİNİ GELİŞTİREN ÂMİLLER	159
O. ARAP DİLİNİN BAZI HUSÛSİYETLERİ	228
P. ARAP DİLİNE TOPLU BİR BAKIŞ	262
1 - Mütevatir ve ahad yoluyla nakledilen elfaz	262
2 - Rivayet edilmiş olmasına rağmen sıhhate ulaşmamış lafızlar	263
3 - Bir kişi tarafından rivayet edilen müfredat	263
4 - En çok göze çarpan değişikliklerinden bazıları	264
5 - (كس) kelimesiyle izah ve tefsir edilen müfredattan bir kısmı	264
6 - (صغير) kelimesiyle izâh edilen müfredâttan bazıları	265
7 - (عظيم) kelimesiyle tefsir edilen elfazdan bazıları	265

İÇİNDEKİLER

8 - (كثير) kelimesiyle tefsir edilen bazı lafızlar	265
9 - Mutlak ve mukayyed lafızları	265
11 - Bazı fiillerin hem müteaddî ve hem de lâzım olarak kullanılması	268
12 - Mübalâğa ifade eden lâfızları	268
13 - İsm-i tasğîr vezni üzere gelen müfredâtı	268
14 - Müsennâ olarak varit olan elfaz	269
15 - Mechul olarak kullanılan fiiller	270
16 - Bazı fiillerin hem (و V) ve hem de (ي Y) ile kullanılması	270
17 - Külli kaidelerinden bazıları	270
18 - et-Tadmîn (التضمين)	280
19 - et-Ta'vîd (التعويض)	280
20 - el-İttıradu ve'ş-şuzûz (الاطراد والشذوذ)	282
21 - İsim, fiil ve harf olarak kullanılan kelimelerinden bazıları	282
22 - (أب) kelimesiyle kullanılan lafızlarından bir kaç	283
23 - (أم) Lâfziyla kullanılan kelimeler	284
24 - (بنت) kelimesiyle kullanılan lâfızlar	284
25 - (دو) lâfziyle kullanılan kelimeler	284
26 - (ابن) kelimesiyle kullanılan lâfızlar	285
27 - Arap harflerindeki mânâ zenginliği	285
NETİCE	293
KAYNAKÇA	301

HÜSEYİN KÜÇÜKKALAY HOCA'NIN 'KURAN DİLİ ARAPÇA'YA OLAN SEVGİSİ ÜZERİNE HATIRALAR

Hüseyin Bey ile 1955 yılında Şam'da tanıştık. Ben 1954 yılında Halep'e gittiğimde Hüseyin Hoca ve Osman Zeki Hoca Şam'a intikal etmişlerdi. Ben de 1955 yılında Şam'a geçince kendileri ile orada tanıştık.

Hüseyin Bey'in anlatmakla bitmeyecek pek çok özelliği vardı. Bu özelliklerinden birisi ve belki de en önemlisi, bu kitabın da yazılmasına sebep olan Arapçaya karşı merakı ve sevgisiydi. Sözlük okumayı çok severdi. Hatta zaman zaman kendisi ile Beradâ Nehri'nin kenarında ayrı ayrı banklara oturur, Muhtar-ı-Sıhah ezberleme yarışı yapar ve birbirimize ezberlediğimiz yerlerden kelimeler sorardık.

Hüseyin Bey'in Arapçaya olan merakı ve sevgisinin Bağdat İlahiyat'tan Şam'a döndüğü yaz tatilinde daha da arttığını gözlemlemiştim. Bu sevgisinin bir sonucu olarak şiirde, lügatte, kelimelerin zaptı konularında büyük mesai sarf eden ve bu alanda birçok ezberi olan bir kardeşimizdi. Bu özelliği kendisine başka bir özellik daha katmıştı. O da Kur'an-ı Kerim'e olan sevgisi ve O'na hizmet etmek noktasında Kur'an ilimleri ile iştigal etmekte.

Arapçayı o kadar çok sever ve çalışırdı ki Arap öğrenciler bile kendisine hayran kalırlardı. Hüseyin Hoca ile Osman Zeki Hoca (Soyyığıt), Halep'te aynı sınıfta okuyorlarmış. Ben daha sonraları Halep'teki hocalarından bizzat duyardım ki sınıfta bir yıl Hüseyin Hoca birinci olur diğer yıl Osman Zeki Hoca birinci olurmuş. Arap öğrenciler ise ancak üçüncülüğü alabilirlermiş. Şam'a intikal edip Ğarra cemiyetine ait Ma'hedi'l-Ulûmi's-Şer'iyye'de okudukları yıllarda da sınıflarında değerli ilim adamları olmasına rağmen birinciliği yine başkalarına kapturmamışlardı.

Hüseyin Hoca liseden sonra ilahiyat eğitimi için Bağdat'a gitmiş ve başarısını orada da devam ettirerek Bağdat Üniversitesi'nden birincilikle mezun olmuştu. Bu durumu Bağdat gazeteleri de haber yapmıştı.

Bağdat Azamiye Üniversitesi'nde hoca olan bir Iraklı arkadaşımız Haseki Eğitim Merkezi'ni ziyarete geldiğinde bir meselede benim takririmi dinledikten sonra bana *"Yıllar yılı birinciliği elinden almaya çok uğraştığım ama bir türlü başaramadığım bir Türk arkadaşımız vardı, adı Hüseyin Küçükkalay idi, zorlandığımız metinleri bize o açıklardı, şimdi de anlamakta zorlandığım bir meseleyi yine bir Türk kardeşimizden öğrendim, O da Konyalı idi, siz de Konyalıymışsınız, sizlerle tanışmaktan şeref duydum"* dedi. Kendisini hiçbir zaman unutmadığımız Hüseyin Hocamızın Arapçaya olan sevgisinin ve başarısının yıllar sonra, hem de bir Iraklı Üniversite hocası tarafından İstanbul'da tekrar hatırlanması ve zikredilmesi beni çok sevindirmişti.

Nitekim Kur'an'a olan sevgisini ve ona hizmet etme azmini yıllar yılı, önce Konya Yüksek İslam Enstitüsündeki hocalığında sonrasında da Suudi Arabistan'daki hocalığı sırasında ve daha sonra Konya'daki özel derslerinde göstermişti. Bu sevginin ve azmin diğer bir sonucu ve en bariz örneklerinden birisi de elimizdeki bu kitaptır. Lügat tahkiki, ayeti kerimelerin mecazi anlamları ve icaz yönlerini ortaya koyan bu kitabı, çevresinden gelen bazı taleplere binaen hazırlamıştı. Kitabın yazımından sonra son okumasını ve tashihiğini de Konya'da birlikte yapmıştık.

Kendisinden Allah razı olsun ve rahmet eylesin, Kuran'a olan hizmetinden dolayı kendisini her zaman tebrik ve takdir etmişimdir. Hatta bazı öğrencileri Hüseyin Hoca'nın Arapça ve tefsir derslerine olan özeni ve gayreti karşısında ona duyurmak için yüksek sesle "*Sanki bizi Fahrur Razi yapacak, bize Fahrur Razi olmak değil sınıfı geçmek için hacı beşlik lazım*" derlerdi. Kendisi de bu sözün duymasına rağmen, bu sözü söyleyenlere karşı bile son derece müsamahalı idi.

Allah rahmet eylesin, Hüseyin Küçükkalay Hoca bizden yaşça büyüktü. Benim kendisini sevdiğim gibi o da beni çok severdi. Şam'da birlikte sıkıntılar içerisinde okuduğumuz zamanlarda bir keresinde bana dedi ki: "*Mehmet Bey kardeşim, sen kaçak yollarla, ben pasaportla resmi yollardan buraya gelmeyi başardık, buradaki tahsilimizde az ya da çok bir şeyler elde ettik, buraya gelip bizim gibi ilim okumak isteyen binlerce öğrenci var, başta Konya'mızdan Şam'a gelmek isteyen de gelemeyenlere Şam'ı biz götürsek, burada aldığımız ilmi onlara aktarsak, mümkün merteye istekli ve gayretli kişilerden seçip bu eğitim hizmetini Konya'da versek ne güzel olur, bunu hiç aklından çıkarma, ben de sen de kendimizi ona göre hazırlayalım.*"

Yıllar sonra Konya'ya Haseki benzeri bir eğitim merkezi açılmak istendiğinde Arapça tedrisat yapacak hoca olmadığı gerekçesi ile zorlanılmıştı. Memleketimiz olması hasebiyle biz gideriz dedik, kendisinin de Konyalı olması hem Konya'ya hem de Arapçaya olan sevgisi sebebi ile Hüseyin Küçükkalay Bey'i de ikna ettik. Konya'da Selçuk Eğitim Merkezi'nin açılmasında ve devamında Hüseyin Bey'in de çok büyük katkısı bulunmaktadır.

Hüseyin Hoca yeri doldurulamayacak büyük bir ilim adamı idi. Kur'an'a ve Kur'an diline olan hizmetlerinden dolayı Allah ecrini artırsın, gani gani rahmet eylesin, Rasulullah'a komşu, lütfuna mazhar eylesin.

Mehmet SAVAŞ

15.07.2021

Fatih/İSTANBUL

TAKRİZ

Kitabın bendeki baskısı 1969/KONYA tarihini taşıyor. Takdim yazısının altındaki imza Ahmet Gürtaş'a ait. Yazar hocamızın Önsözünün altındaki tarih ise 25.5.1969. Hem yazar Dr. Hüseyin Küçükcalay hem Doç. Dr. Ahmet Gürtaş hocalarımıza Allah Teâla'dan rahmet diliyorum.

Doç. Dr. Ahmet Gürtaş hocamız takdim yazısının bir paragrafında şöyle yazmaktadır: *“Eserinin ilk neşir hak ve şerefini, ilim yolcularının istifadesine arz edilmesinin dışında hiçbir maddî menfaat gözetmeden (İlim Yayma) Cemiyetimize bahşeden muhterem müellife, bu feragat ve fedakârlığından dolayı şükranlarımızı arz eder, bu örnek hareketini takdir ve minnetle kaydetmeyi bir hakşinaslık sayarız.”*

Tarih: 21 Zilhicce 1388/10 Mart 1969

Hüseyin Hocamız bu eserini demek ki hayrat olsun diye takdim etmiş.

Merhum Hocamız Dr. Hüseyin Küçükcalay, Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nde Belagat ve Tefsir derslerimize girmişti. Sonraları uzun yıllar vefatına kadar yaklaşık 27 yıl hem samimi arkadaşlığımız hem komşuluğumuz oldu. Diyebilirim ki Araptan fazla Arapça bilirdi. Arap diline ve edebiyatına amiyane tabirle hastalık derecesinde düşkünlüğü vardı. Bütün talebeleri, kendisini bu şekilde hatırlamaktadır.

Harf harf okuduğum Kur'an Dili Arapça kitabının baş kısmında yaklaşık 130-140 sayfa dillerin kökeni, dillerin çoğalma sebepleri, dil felsefesi, dil grupları, Sâmi diller, bu dillerin alt grupları, nihayet Arap Dili ve Arap kelimesi ve Arap Dili tarihinde dil hatalarının ortaya çıkışı ile ilgili temel bilgi ve görüşler işlenmektedir. Kitabın sonraki uzun kısmında umumi olarak Arapçada hata gibi görülen sözlerin incelikleri ve özelde de zahiren hata gibi görünen fakat çok ince nahiv ve sarf hikmetlerini barındıran Kur'an ayetlerine temas etmektedir. Mütahassis olmayanların fark ve izah edemeyecekleri inceliklerin bu kitapta gayet güzel izah edildiğini göreceksiniz. Arapça ile ilgili kadim kaynaklardan alıntı yapıp değerlendirilerek verilen bu bilgileri insan farklı bir zevkle okumaktadır. Özel olarak Arap Dili ile uğraşanlar, bunu takdir edecektir. Hocamızın sadakayı cariyelerinden olan bu kitap, bu yolun yolcusu bilhassa gençlerin mutlaka okuması gereken bir eserdir.

Bu vesile ile hocamızı tekrar rahmetle yâd ediyor, merhumun çok sevdiği Arapçadaki bir atasözü ile bitirmek istiyorum:

الذكري للإنسان عمر ثان

“Hayırla yâd edilmek insan için ikinci bir ömürdür.”

Hayırla yâd edilmek dileğiyle.

Prof. Dr. Orhan ÇEKER

20 Receb 1442 / 4 Mart 2021

KONYA

- Kur'an ***Dili*** Arapça -

ÖNSÖZ

Hamd Yüce Allah'a (c.c), sâlât ve selâm da Rasülü Ekrem Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.v), âl ve ashabına olsun.

Bu küçük eseri, çok sevdiğim zengin Arap dilini bazı cepheleriyle biraz olsun tanıtabilmek gayesiyle hazırlamış bulunuyorum. Bilhassa Yüksek İslâm Enstitüleri öğrencilerinin bu eserden faydalanacaklarını ümit etmekteyim. Mevzuları itibariyle bu kitap, ilerisi için bir ilk kademe sayılmaktadır. Cenab-ı Hak muvaffak kılsa onu başkalarının takip etmesini dilemekteyim.

Biz, bu küçük eserde ne bazılarının yaptığı gibi birçok dilin Arapçadan doğduğunu iddia ederek onu öveceğiz, ne de onun bir başka dilden meydana geldiğini ileri sürerek onu yereceğiz. Bir takım kelime alışverişine bakarak, meselâ Arapça'nın Türk diliyle kurulmuş olduğunu iddiaya kalkışmak gülünç bir durum arzeder. Bu gülünç durumdan daha vahîm ve elîm olan şey ise, bir dili, onu hiç bilmeyenin veya bütün meziyetlerini bildiği halde onu kötöleyen kimsenin hâlidir.

Yanılmayan yalnız Allah'tır (c.c). Bizim de bu eserde bazı hatalarımız olabilir. Elbette biz iyi bir şekilde olmasını isterdik. Bu münasebetle Arap diliyle uğraşan saygı değer ilim adamlarımızın görecekları kusurları ve hataları bize bildirmelerini bilhassa rica ederiz.

Muvaffakiyet Allah'tandır (c.c).

Dr. Hüseyin Küçükkalay

25.5.1969

- Kur'an Dili Arapça -

MUKADDİME

- Kur'an Dili Arapça -

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله الذي علم آدم الأسماء كلها ، والصلاة والسلام على سيدنا
 ومولانا محمد أفصح العرب والعجم ، وعلى آله وصحبه أجمعين .

Kitabımızın mukaddime kısmında, “*Dilin tarifi*” ve “*Genel dilbiliminin ihtiva ettiği bazı konular*” başlıkları altında iki husus üzerinde duracağız.

DİLİN TARİFİ

Allah (c.c.), mükerrem olarak yarattığı insana sayısız nimetler vermiştir. Bu sebebedir ki Kur’anı Kerim’e (الحمد لله) ile başlanır. Bu şükür ve hamdü senâ, insanın Cenab-ı Hakk’a karşı çok eski bir borcudur. Çünkü, insanın bu hamdü senâsı, kendisine tevdi edilen binlerce mukaddem nimetin karşılığında yapılmaktadır.

Cenab-ı Hakk’ın insana bahşettiği bu sayısız nimetler arasında lisanı ve konuşabilme melekesini başta saymak gerekir sanırım. Eğer Allah (c.c) insanlara konuşabilme kabiliyetini vermemiş olsaydı, hayvanlardan farkları olmazdı.

Bu kabiliyettir ki insanı çok yücelere ulaştırdığı gibi bazan da onu süfli uçurumlara sürükler. Bu güzel kabiliyeti, bu en büyük ilâhî nimeti, artık Allah (c.c)’in dilediği yollarda kullanmak gerekir. Çünkü insana değer verdiren çok kıymetli iki şey vardır ki bunlar, insanın lisanı ve kalbidir.

İşte Cenab-ı Hakk’ın insana bahşetmiş olduğu dili, bir uzuv olarak değil de, seslerden müteşekkil bir konuşma sistemi olarak doğulu ve batılı birçok ilim adamları türlü şekillerde tarif etmişlerdir. Ancak netice itibariyle hepsinin de -az çok farklarla- ifade ettikleri mânâ hemen hemen aynıdır. Şimdi çok kısa olarak bu tariflerden birkaçı üzerinde duralım.

1 - el-İsnevî'nin (الإسنوي)¹ tarifi:

Bu büyük bilgin dili genel olarak tarif ederken diyor ki:

اللغة عبارة عن الألفاظ الموضوع للمعاني

“Dil, çeşitli mânâlar için vazedilmiş lafızlardan ibarettir.”

1 Cemâlû'd-Din Abdurrahim b. el-Hasen el-İsnevî. Tanınmış bir ilim adamıdır. Nahiv ilmini büyük ve değerli bilgin Ebû Hayyan'dan öğrenmiştir. Çok geniş nahiv bilgisi

yanında İsnevî, aynı zamanda bir usûlcüdür. Uzun müddet Şafii mezhebinin riyâsetini elinde tutmuştur. (704/1304-772/1370)

2 - İbnü'l-Hacib'in (ابن الحاجب)² tarifi:

İbnü'l Hâcib de dili (كل لفظ وضع لمعنى) diye tarif etmektedir. Şu halde İbnü'l Hacib'e göre dil, mânâ için vazedilmiş her lafızdır.

3 - İbnü Cinni'nin (ابن جنى)³ tarifi:

Büyük filolog İbnü Cinni dili şöyle tarif etmektedir:

اللغة أصوات يعبر بها كل قوم عن أغراضهم

“Dil, her milletin dilek ve arzularını, maksat ve gayelerini, düşüncelerini ifade ettikleri seslerden meydana gelmiş bir konuşma düzenidir”.⁴

2 Osman b. Ömer. Arap diline hizmet etmiş büyük ilim adamları arasında yer alır. En çok şöhretini fıkıh usulü ve Arap dili sahalarında yapmıştır. Amelî yönden Malîkî mezhebini benimsemiş olan İbnü'l Hacib'in değerli eserleri vardır. (570/1174-646/1248)

3 Ebu'l-Feth Osman b. Cinni. Arap olmadığı için nesebi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Rûmî olan babası Cinni, Süleyman b. Fehd b. Ahmed el-Ezdi'nin memlûkü idi. Bu bakımdan İbnü Cinni bir dereceye kadar kendisini Ezdlî sayar. Aynı şekilde Süleyman b. Fehd hakkında da fazla bir bilgimiz yoktur. Öyle zannediliyor ki İbnü Cinni, Arap nesepli olmadığı için kendi kendine üzülür ve bunu şahsiyeti için bir kusur sayarmış. Bunun en büyük delili, bizzat İbnü Cinni tarafından söylenen müteaddit beyitlerden biri olan;

“فإن أصبح بلا نسب -- فعلمي في الوري نسبي”
beytidir. Bu büyük ilim adamı Musul (el-Mevsil) şehrinde dünyaya gelmiştir. Arap diline dair ilk bilgisini o zaman el-Ahfes namıyla tanınan Ahmet b. Muhammed el-Mevsilî'den öğrenmiştir, ancak bu zata niçin “Ahfes” denilmiş olduğu hususunda elimizde kesin bir bilgi yoktur. Fakat İbnü Cinni'nin hakiki hocası Ebü Ali el-Fârisidir. Rivayete göre İbnü Cinni kırk sene kadar Ebü Ali'nin yanında ilim tahsil etmiştir. Bazı rivayetlere bakılacak olursa İbnü Cinni, Ebu Ali'yi Musul camisinde geçen ve tanışma-

rına sebep olan hadiseden önce bilmiyordu. Tanışmalarına vesile olan hadise ise şöyledir: İbnü Cinni genç yaşlarında Musul camisinde Arap dili hakkında dersler vermeye başlar. Yine bir gün (و: V) ve (ي: Y) harflerinin elife kalbolma meselesinden bahsederken Ebü Ali de oradan geçmektedir. İbnü Cinni'nin bahsetmekte olduğu bu meseleye kulak verip dinler. Fakat bazı kusurlarını görmüş olduğundan itirazda bulunur ve doğru olanını da izah eder. Bu hadise sebebiyle İbnü Cinni ve Ebü Ali tanışmış olurlar. İbnü Cinni, Ebu Ali'nin ilmini aktarmış olması münasebetiyle kendisini, Halil b. Ahmed'in ilmini nakletmiş olan Sibeveyh'e benzetir.

İbnü Cinni, Seyfû'd-Devle b. Hamdan'ın meclislerinde bulunmuş ve bu sebeble de tanınmış şair el-Mütenebbî ile sohbetlere katılmıştır. Mütenebbî, bazı beyitlerinin mânâ ve i'rabının İbnü Cinni'den sorulmasını isterdi. Çünkü, onu çok beğenirdi. İbnü Cinni de ona karşı takdîrîk davranırdı. Bildiğimize göre Mütenebbî'nin divanını ilk olarak şerheden İbnü Cinni olmuştur. İbnü Cinni, amelî yönden Hanefî, i'tikadî yönden Mu'tezilî ve nahiv ilmi bakımından da Basralı idi. Birçok kıymetli eseri vardır. (322/933-392/1001)

4 İbnü Cinni, الخصائص Mısır, Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye 1952, Tahkik Muhammed Ali en-Neccar, 1/33.

Görülüyor ki, İbnü'l Hâcib ve el-İsnevî yapmış oldukları tariflerde lafızların, mânâlar için vazedilmiş olmaları hususuna açıkça temas etmişlerdir. Halbuki İbnü Cinni tarifinde açık ve vazih bir ifadeyle bu hususu zikretmemiştir. Ancak İbnü Cinni'nin dili tarif ederken kullanmış olduğu (يعبر بها كل قوم عن أغراضهم) cümlesi, kapalı olarak müşterek bir anlaşma sistemine işaret etmektedir. Bu işarete ise vazı' meselesi gizli olarak kendini hissettirmektedir. Zira, bir kimsenin kendi milletinden bir ferde bazı fikir, düşünce ve gayesini anlatabilmesi için her iki tarafın da bazı kelimeleri ve bu kelimelerin mevzu oldukları müsemmâ, yâni mânâları bilmeleri gerekmektedir. Bu ise ancak bir vaz'ın neticesi olabilir.

3 - Muharrem Ergin "Türk Dil Bilgisi" ismiyle hazırlamış olduğu eserinde dili, şu şekilde tanıtmaya çalışmaktadır:

"Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş ictimai bir müessesedir."

Daha sonra Muharrem Ergin, bu tarifinin izahı için şu şekilde devam ediyor:

"Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hükümlerini birbirlerine nakletmek, meramlarını birbirlerine anlatmak için "dil" denilen vasıtaya başvururlar. Fakat dil, insanların kullandığı herhangi bir vasıtaya benzemez. Onun vasıtılığı sadece anlaşmayı temin etmesi bakımındandır. Fertler ve nesiller arasında anlaşma vasıtası olarak iş görür. Fakat bu işi görürken daima müstakil bir hüviyete sahiptir. İnsanlar ona istedikleri gibi hükmedemezler. Onu, olduğu gibi kabul etmeye, onu bir vasıta olarak kullanırken, onun hususiyetlerine dikkat etmeye, onun tabiatına uymaya mecburdurlar. Çünkü dil, sun'î bir vasıta, maddi bir vasıta, bir alet değildir. O tabii bir vasıta. Vasıta vazifesi görür, fakat tabii bir varlığı vardır. Dil, bu bakımdan canlı bir vasıtaya benzer. Meselâ at da bir vasıta, otomobil de bir vasıta. Fakat insan otomobile istediği şekilde hükmedebilir, at karşısında ise ancak onun tabiatına uygun hareket etmek zorundadır. Otomobile istediği şekli verir, onun biçimini istediği şekle sokar, onu istediği gibi kullanır, isterse uçuruma sevk edebilir. Fakat atın biçimini değiştiremez, onu istediği gibi kullanamaz, istediği yere sevk edemez. Başını kesseniz, ata korktuğu yerde bir adım attıramazsınız. İşte, dilin vasıtılığı böyle bir vasıtalıktır, atın vasıtılığı gibidir. Anlaşmayı sağlamak bakımından bir vasıta gibi iş görür, fakat tabii bir varlığa sahiptir."